

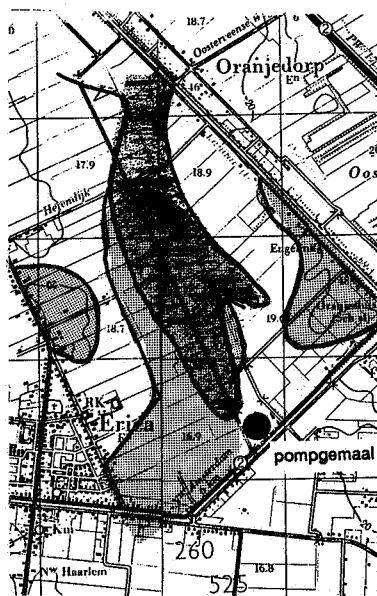
HERINRICHTING EMMEN

remsporen in het veen

Quirin Smeele

De Provinciale Staten van Drente zullen binnenkort het herinrichtingsplan voor deelgebied Emmen vaststellen. Dit is het één na laatste deelplan van de Herinrichting Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën. Deze Herinrichting is bedoeld om het gebied een grote opknopbeurt te geven. Het ging daarbij naast de landbouw ook om andere maatschappelijke belangen. Vandaar dat er een aparte wet kwam om deze herinrichting mogelijk te maken. Beleidsmedewerker van de Milieuraad Drenthe Quirin Smeele stelt dat het plan voor Emmen uiteindelijk niet afwijkt van wat er in een ouderwetse ruilverkaveling aan maatregelen wordt voorgesteld. Er dreigt dan ook hetzelfde probleem te ontstaan als in tal van ruilverkavelingen: de voorgestelde maatregelen zijn door de tijd achterhaald en de ruilverkaveling werkt remmend op nieuwe ontwikkelingen.

De commissie voor de Herinrichting Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën (Herinrichtingscommissie) stelde in oktober 1988 het plan voor deelgebied Emmen vast. Dit plan is gebaseerd op het Herinrichtingsprogramma van 1983. Hierin staan de hoofdlijnen voor de gewenste ontwikkeling. Het deelgebiedsplan is een nadere detaillering. Deze Herinrichting kent een nogal ingewikkelde procedure, waarvoor zelfs een speciale wet is gemaakt (zie ook Noorderbreedte 1990-6). Na

- Veengronden en hogere gronden waar verdere verdroging optreedt
- 'Slenk', kwelzone

de vaststelling van het deelgebiedsplan door de Herinrichtingscommissie is het plan beoordeeld door de landelijke Centrale Landinrichtingscommissie (CLC). Deze commissie heeft het plan in januari 1991 met enkele wijzigingen doorgevoerd naar het Provinciaal Bestuur van Drente. Deze moet het deelgebiedsplan na een inspraakprocedure uiteindelijk vaststellen (1). Daarna kan het plan worden uitgevoerd. Het eind van de rit wordt niet voor 2005 verwacht. Dat is ruim 20 jaar na de vaststelling van het herinrichtingsprogramma waarop het plan is gebaseerd en zo'n 40 jaar nadat de noodzaak van herinrichting aan de orde was.

Herinrichting of ruilverkaveling?

De ingewikkelde procedure die voor dit gebied is gekozen, heeft te maken met de pretenties die de overheid oorspronkelijk met de Herinrichting had. Er zouden niet alleen verbeteringen plaatsvinden ten behoeve van de landbouw, maar ook de sociale structuur, het landschap en recreatieve voorzieningen moeten verbeterd worden. Een herinrichting zoals die tegenwoordig plaatsvindt in bijvoorbeeld 'Roden-Norg', of – wat verder van huis – in het Noorderpark bij Utrecht legt inderdaad ook een zwaar accent op andere belangen. Er is met name veel aandacht voor de inrichting van natuur- en recreatiegebieden, waarbij duurzame veiligstelling voorop staat. Ingrijpende waterbeheersingsmaatregelen die leiden tot verdroging zijn taboe. Getoetst aan dit soort maatregelen scoort het plan voor deelgebied Emmen een onvoldoende. In het plan ligt de nadruk op landbouwkundige maatregelen.

Nederland 25 % natter

Grote delen van Nederland en met name de zandprovincies zoals Drente zijn ernstig verdroogd. Landelijk is men daar zo van geschrokken dat er anti-verdrogingsbeleid wordt gemaakt. De Tweede Kamer wil niet alleen de verdroging een halt toeroepen, maar voor de eeuwwisseling moet toch ten minste een kwart van het verdroogde areaal weer voldoende water krijgen. De oorzaken van de verdroging zijn ook bekend: grondwaterwinning en de forse ontwatering in de landbouwgebieden. Duidelijk is dat in de landinrichting plannen ontworpen moeten worden om dit laatste aspect aan te pakken. Je zou het zo kunnen zeggen: inrich-

tingsmaatregelen in een landinrichtingsproject moeten erop gericht zijn dat er per saldo meer water beschikbaar komt voor inzijging naar het grondwater en dat een groter deel van het neerslagoverschot wordt vastgehouden. De normen voor het waterbeheer dienen dan ook aangepast te worden. De eenzijdig landbouwkundig gerichte normen moeten veranderd worden in 'geïntegreerde waterbeheersnormen'.

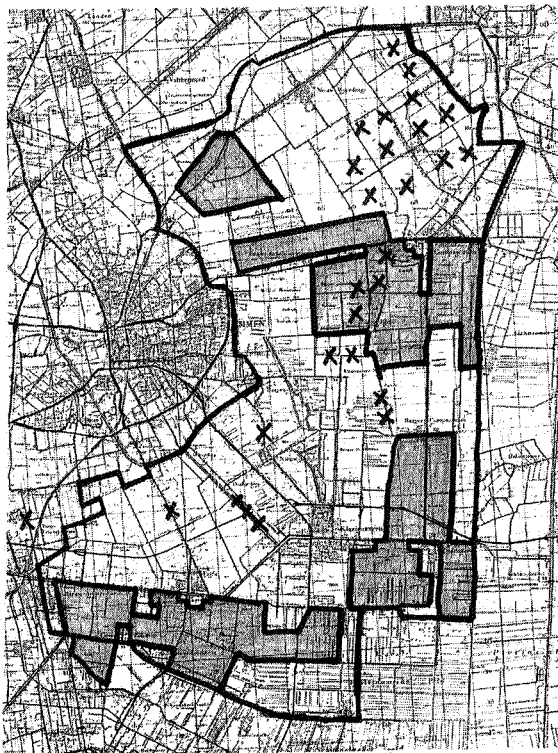
Emmen wordt drooggelegd

De provincie heeft de verdroging in Drente onderzocht. In het veenkoloniale gebied zijn de bodems het meest kwetsbaar voor ontwatering. Daar komen ook de voor verdroging gevoelige vegetaties voor. Met name in het zuidelijk deel van de Veenkoloniën (o.a. deelgebied Emmen) zit nog veel veen in de grond. Verdroging leidt hier tot afbraak van de bodem en erosie van de gronden. Het ligt voor de hand dat hier bij de

FOTO: MILIEURAD DRENTE

Gemaal aan de Tweede Boerwijk in de gemeente Emmen

waardevolle wijken

gebied met potenties voor schrale bermen

waterbeheersing rekening mee wordt gehouden. In het plan voor deelgebied Emmen worden echter de standaardnormen voor waterbeheersing opgenomen die al jaren voor een ruilverkaveling gelden en zonder meer aangemerkt kunnen worden als 'verdrogingsnormen'. Zo'n beetje elke vierkante meter moet geschikt zijn voor graslandgebruik en akkerbouw. Gestreefd wordt naar een drooglegging van meer dan een meter, ook voor de laagste delen van het gebied. Tekorten die daardoor ontstaan worden 'bestreden' met het aanvoeren van water van buiten het gebied.

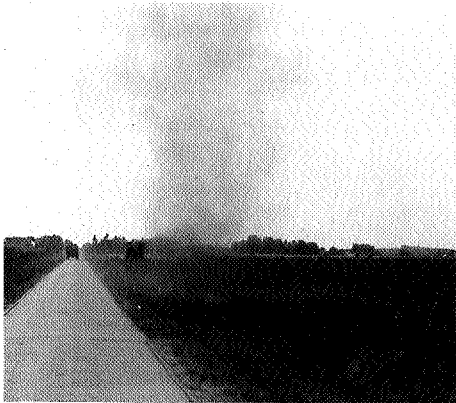
Een klassiek voorbeeld

De situatie bij de Eerste en Tweede Boerwijk is een goed voorbeeld om het verschil tussen een 'ouderwetse' oplossing en een alternatieve inrichting duidelijk te maken. Het laagste deel van dit ongeveer 500 hektaren groot gebied wordt nu al intensief ontwaterd. Aan de Verlengde Hoogeveense Vaart staat een gemaal om het water uit te slaan.

Volgens de normen van de Herinrichting is 100 hektaren nog te nat. Door middel van 'verbetering van leidingen' moet de juiste drooglegging bereikt kunnen worden. De overige 400 hektaren zullen daarmee in zomerperioden echter verdrogen. Dit geldt met name voor de delen waar nu nog veen in de bodem zit. Deze verdroging probeert men dan te bestrijden door de extra inlaat van gebiedsvreemd en voedselrijk water.

De technische oplossingen die gekozen worden zijn klassiek, maar druisen in tegen het waterbeheer zoals dat in de derde Nota waterhuishouding wordt voorgestaan. Om 100 hektaren geschikt te maken voor akkerbouw worden 400 hektaren verdroogd.

In dit geval zouden de peilen opgezet moeten

Het geplande waterbeheer leidt tot bodemerrosie

De 2-3 meter diepe ligging van de verlengde Noordersloot dwars door het Bargerveen leidt (nu nog) tot verdroging van dit reservaat

De Tweede Boerwijk met Erica op de achtergrond

worden, waarbij geaccepteerd wordt dat de lagere delen langer nat blijven en niet alle vormen van landbouw meer mogelijk zijn. Het voordeel is duidelijk: een veel groter gebied behoudt voldoende vocht, zodat de behoefte aan gebiedsvreemd water verminderd. Er zal meer water aan de grondwatervoorraad worden toegevoegd en in de kwelzones krijgen bijzondere planten weer meer kans. Misschien dat peilverhoging en de verminderde waterafvoer het landbouwkundig gebruik voor enkele percelen (de van oudsher meest natte percelen) te sterk beperken. Juist daar ontstaan mogelijkheden voor natuurontwikkeling. In een herinrichting is voor dergelijke zaken financiële ruimte.

Geen herinrichtingsnatuur

Het deelgebiedsplan houdt geen rekening met gewijzigde inzichten ten aanzien van natuurbescherming zoals in het Natuurbeleidsplan (NBP) zijn vastgelegd. In deelgebied Emmen liggen twee grote natuurgebieden die in het NBP zijn aangemerkt als 'kerngebied van de ecologische hoofdstructuur', namelijk het Oosterbos en het Bargerveen. Een groot deel van de kerngebieden wordt reserveaat en er mag daarbinnen geen (negatieve) beïnvloeding van buitenaf optreden. Buiten de reservaten dienen bufferzones met dat doel te worden ingericht. Langs het Oosterbos worden echter nieuwe leidingen gegraven en de voorgestelde begrenzingen van deze reservaten zijn veel krappere dan de voorstellen in het NBP. Dit is door de CLC ook erkend en deze commissie heeft voorgesteld dat er een aanpassing in het kader van het NBP kan plaatsvinden. De opgenomen (waterbeheersings)werken zijn in het plan niet opgeschort. Toch is te verwachten dat deze twee grote reservaten veiliggesteld zullen worden. Dat is echter geen verdienste van de herinrichtingscommissie, maar heeft veel meer te maken met de inspanningen van het rijk voor deze gebieden, die ook zonder herinrichting zou plaatsvinden.

Buiten de reservaten wordt er eigenlijk niets voor de natuur gedaan, dat op het conto van de herinrichting te schrijven is. Toch zijn er genoeg mogelijkheden in het gebied.

Er liggen waardevolle watergangen ('wijken') in dit deelgebied en er zijn mogelijkheden voor natuurontwikkeling in (weg)bermen. De waarden in de wijken worden ontleend aan de kwaliteit van het water. Het gaat om situaties waarbij grondwater in de wijken omhoog komt (kwel) en waar de wijken aan het eind van een systeem liggen: namelijk daar waar tot nu toe geen gebiedsvreemd water komt. Deze situaties leiden tot een bijzondere plantengroei. Het gaat dan om soorten als klein blaasjeskruid, diverse fonteinkruidsoorten en vederkruid. De potenties zijn goed uit te buiten. Dan moet voorkomen worden dat er gebiedsvreemd water in deze

wijken komt, iets wat nu wel dreigt te gebeuren. De invloed van intensief landbouwgebruik kan teruggedrongen worden door een brede berm in stand te houden. Daarnaast moet, bijvoorbeeld door beplanting, voorkomen worden dat de wijken vol kunnen stuiven met grond. Een natuurtechnische inrichting van de wijken komt in het plan niet voor, laat staan dat er voldoende geld voor wordt gereserveerd. Hetzelfde geldt voor de potentieel waardevolle bermen.

Nieuwe werkgroep

Het is duidelijk dat er nog veel aan het deelgebiedsplan Emmen moet gebeuren, wil het met de tijd mee kunnen. Om het plan aan te passen aan de actuele rijksnota's is het nodig een inventarisatie te maken van de mogelijkheden die zich in dit gebied voordoen. Daarnaast zullen concrete voorstellen gemaakt moeten worden om te voorkomen dat de uitvoering van het deelgebiedsplan vertraging oploopt. Het is nu aan de provincie Drenthe om deze wijzigingen in het plan te zetten. Het is ook mogelijk om in het plan ruimte te scheppen voor de wijzigingen. Er moet dan wel een werkgroep komen met de opdracht plannen te ontwikkelen om een verdere verdroging van het gebied tegen te gaan. Daarnaast moeten er plannen komen voor natuurontwikkeling.

Konklusies

Voor het veenkoloniale gedeelte van Emmen is een herinrichtingsplan gemaakt. De maatregelen zijn echter eenzijdig landbouwkundig gericht. Aan de doelstellingen voor de natuur wordt niet voldaan. Zeker volgens de huidige opvattingen zoals beschreven in het Natuurbeleidsplan en de derde Nota waterhuishouding kan het plan niet door de beugel. Doordat de maatregelen in detail zijn vastgelegd zal het in de toekomst moeilijk worden op nieuwe ontwikkelingen in te spelen. Aangezien het plan nu al is verouderd op het gebied van natuurbescherming en waterbeheer dreigt er een zwaar remspoor getrokken te worden. De Milieuraad wil dan ook de volgende waarborgen:

- aanpassing waterbeheersingsplannen met accent op conservering van het neerslagoverschot en tegengaan van verdroging
- duurzame veiligstelling natuurreservaten (extra grondvraag van maximaal 500 hectaren) en zorg voor natuurwaarden in het overige gebied
- instellen van een werkgroep die plannen nader gaat konkretiseren.

1 In het kader van de inspraakprocedure heeft de Milieuraad Drenthe een uitgebreide reactie op het plan geschreven. Deze reactie is op te vragen bij de Milieuraad.